

REMISSYTTRANDE
2021-10-08

Justitiedepartementet
103 33 STOCKHOLM

Remissyttrande avseende betänkandet En ny lag om ordningsvakter m.m. (SOU 2021:38)

Stiftelsen Tryggare Sveriges medarbetare och experter har på olika sätt arbetat med ordningsvaktsfrågorna under mer än 40 år. Med jämna mellanrum kommer frågorna upp till diskussion med krav på förnyelse, men sällan har några förslag till effektiviseringar kunnat genomföras i praktiken. Orsaken är att Polisen oftast varit mer eller mindre ointresserad av att se och använda ordningsvakter som en riktig resurs i det ordningshållande arbetet. Detta trots att det på papperet är polisen som har det fulla ansvaret och tillsynen över hur ordningsvaktsinstitutet ska användas. Inte sällan har ordningsvakter betraktats nästan som "konkurrenter" som mest ställt till problem för polisen och som därför måste hållas kort. Inte heller har våra kommuner varit intresserade utan mer sett ordningsvakter som ett nödvändigt ont som kanske i värsta fall till och med kan störa gatubilden. Ordningvaktsinstitutets fulla potential och förmåga därför aldrig blivit prövat i verkligheten.

Inte förrän nu, när säkerhetsfrågorna kommit högst upp på den politiska dagordningen till följd av en påtaglig brottslighet och otrygghet, finns ett intresse för att se om det genom användandet av ordningsvakter går att effektivisera samhällets samlade kamp mot brott och ordningsstörningar.

Enligt vår uppfattning har emellertid den grova brottsligheten blivit så påtaglig att de förslag till effektiviseringar av ordningsvaktsinstitutet som föreslås i betänkandet inte kommer att förbättra läget på något avgörande sätt. Dessa förslag skulle ha kommit för 30 år sedan och de hade då kunnat hjälpa till att i vart fall fördröja den negativa kriminalitetsutveckling som på ett ärligt sätt beskrivs i betänkandet.

Vi menar alltså att det i dagsläget är fel tid att lägga kraft och tid (och konflikter) på att försöka omskapa ordningsvaktsinstitutet på sätt som föreslås. Vi tror inte att detta institut kommer att räcka till för att bemästra de problem som redovisas i betänkandet och som ytterligare förvärrats under det dryga år som Ordningvaktsutredningen arbetat.

Vi menar därför att det är fel väg att gå att i dagsläget utöka ordningsvakternas arbetsuppgifter och mandat. Vår huvudsakliga invändning handlar om att den korta utbildning som ordningsvakterna har idag, och som föreslås fördubblas från en till två månader, inte kan försvaras med tanke på de utökade befogenheter som föreslås.

Vi menar att det i dagens läge är både otillräckligt och farligt att skicka ut ordningsvakter att tjänstgöra ("patrullera" enskilt eller i grupp) på sätt som föreslås. På motsvarande sätt är

det inte genomtänkt att ordningsvakterna ska kunna röra sig över stora ytor och att de ska kunna få transportera omhändertagna som hjälp till polisen. Vi ser framför oss att dessa utökningar av ordningsvakternas uppgifter kan komma att leda till nya problem i det praktiska arbetet med att garantera ordning och säkerhet. Om poliser har svårt att vistas och arbeta i utsatta områden så är svårigheterna än större för ordningsvakter med sin korta utbildning och med sämre befogenheter.

Vi tror inte heller att det under överskådlig tid går att få det ledarskap och den tillsyn över ordningsvakterna som utredningen vill lägga på polisen, att fungera i praktiken. Det huvudsakliga skälet är att den statliga polisen alltid haft mycket svårt att hantera problem som genererats på den kommunala nivån. Sedan förstatligandet 1965 kan man säga att polisen egentligen saknat intresse att på allvar samarbeta med kommunerna; man vill helst sköta sig själv utan kommunal inblandning. Motsvarande inställning kan återfinnas hos kommunerna; de prisade förstatligandet och sörjde på intet vis att de blivit av med ansvaret (och inte minst kostnaderna) för polisverksamheten. Detta ömsesidiga uppträdande (ibland t.o.m. misstroende) kunde till nöds accepteras på den tiden eftersom brottsligheten var så pass låg och inte så allvarlig, men i dagens läge krävs en helt annan och bättre förmåga att hantera brott och ordningsstörningar.

Brottsligheten och behovet av lag och ordning har antagit helt andra proportioner på sätt som utredningen själv beskrivit. Nu börjar allt fler kommuner se och känna av att de i princip saknar lokala poliser ("kvarterapoliser, närpoliser, områdespoliser" etc.). Många kommuner är mer eller mindre polistomma, likaså stora delar av landsbygden.

Nu är det därför kommunerna som huvudsakligen vill använda sig av ordningsvakter som ersättning för de lokala poliser som de blivit lovade under den senaste 30-årsperioden men som alltså aldrig dykt upp. Spiken i kistan kom med den senaste polisutredningen 2010 som från och med 2015 ledde fram till den centralisering av polisen som råder idag. Ordningsvaksutredningen försöker med sina förslag tillmötesgå dessa krav från kommunerna. Vi menar att detta är en felaktig väg framåt, en väg som kan bli kontraproduktiv för både kommunerna och för polisen.

Med dagens allvarliga situation inom området lag och ordning ("vi såg det inte komma", "vi måste sätta in militären", "vi ska vända på varena sten" m.fl. beskrivningar av läget) menar vi att det inte räcker med att sätta in aldrig så många ordningsvakter i våra kommuner som komplement till poliser.

Vi måste ha riktiga poliser med en utbildning som är skräddarsydd för att hantera lag och ordning i kommunerna och som kan lösa de problem som människorna och företagen där ställs inför. Dessa poliser skiljer sig från dagens poliser så till vida att de huvudsakligen ska finnas ute på gator och torg, i skolorna, hos handlarna, på buss- och tågstationerna, på fritidsgårdarna, på biblioteken m.fl. offentliga platser. De ska lösa de problem som sedan länge beskrivits av Polismyndigheten, Brottsförebyggande rådet och Sveriges Kommuner och Regioner m.fl., alltså problem som är specifika på kommunnivån men som den statliga polisen aldrig varit intresserad av att jobba med.

Beskrivningen av dessa poliser och hur de ska arbeta stämmer helt med vad både politiker av alla schatteringar och allmänheten vill ha, men som aldrig "levererats" av den statliga polisen. Det finns otaliga utländska förebilder och beskrivningar hur en sådan "kommunal polis" kan arbeta men dessa har aldrig varit intressanta att ta lärdom av i vårt land.

Stiftelsen Tryggare Sverige har under lång tid beskrivit hur viktigt kravet är på dessa lokalt verksamma poliser som i princip aldrig ska lämna den egna kommunen, alltså på i princip samma sätt som räddningstjänsten fungerar. Om kommunerna är för små för att orka bära sin egen polis kan man förstås ordna olika slag av "förbund" på sätt som just räddningstjänsten fungerar.

Den tidigare polisutbildningen på Polishögskolan Ulriksdal var på cirka ett år. Den var ingen högskoleutbildning utan en form av praktisk yrkesutbildning med kvalificerade teoretiska inslag, samt praktisk träning och övning av specifika yrkesmässiga moment som var typiska för polisyrket. Den var i huvudsak mycket populär och ansågs ge eleverna en hygglig grund att stå på när de anträdde sin yrkesbana ute i något av de 118 polisdistrikten.

Många av dagens verksamma poliser menar att den utbildningen var överlägsen den teoretiska utbildning som dagens polisstudenter tillgodogör sig. Tilläggas kan att många av dagens högsta polischefer har just den utbildningen som grund för sina karriärer.

Man brukade säga att den utbildningen kunde delas upp i en ordningspolisdel och en kriminalpolisdel. Våra förslag om en ny utbildning för kommunala poliser behöver innehålla endast "ordningspolisdelen" eftersom dessa poliser inte ska bli brottsutredare.

Vi har också genom åren återkommande beskrivit behovet av en lokal polis, att den polisen är grunden för allt polisarbete eftersom alla brott och ordningsstörningar alltid sker i en specifik kommun. Kommunen är den avgörande organisationsform och den "yta" som måste kunna polisieras på ett effektivt sätt. Vi har aldrig tidigare satt ner foten om hur en sådan lokal polis ska organiseras utan vi har beskrivit att den kan vara statlig, alltså en del av den nuvarande polisorganisationen, eller kommunal, alltså den organisationsform som är vanlig i andra länder.

Efter att ha studerat detta betänkande blir vi mer övertygande om att den lokala polisen ska organiseras som en del av en (eller flera) kommuner. Våra kommuner lider idag svårt av att säkerhetsläget är mycket ansträngt eller t.o.m. inte går att bemästra (jmf. de s.k. utsatta områdena med tillsammans ca. 600 000 invånare). Säkerhetssituationen blir i många fall så utmanad att den är omöjligt att upprätthålla under nuvarande omständigheter eller med de förstärkningar i form av ordningsvakter som föreslås i detta betänkande.

Vi har därför kommit fram till att det är dags att landets kommuner måste inrätta en egen så kallad kommunal polis som ska fullgöra (ung.) de arbetsuppgifter som skissats ovan, som komplement till den statliga polisen.

Att vi blivit övertygande om att kommunerna måste få till stånd en bättre säkerhet för sina invånare och företag har också blivit än mer tydligt när andra aktuella utredningar efterhand redovisas som ett led i regeringens så kallade 34-punktsprogram. Ett sådant exempel är den nyligen redovisade utredningen *Nationell plan för trygghet och studiero i skolan* (Ds 2021:13), som beskriver att säkerheten är mycket dålig i många skolor och att skolan är en av de vanligaste brottsplatserna för barn och ungdomar. Ett annat exempel är utredningen om behovet av att kommunerna får ansvar för att förebygga brott *Kommuner mot brott* (SOU 2021:49), som pekar ut ett antal svåra säkerhetsproblem som måste förebyggas i våra kommuner.

Om vi försöker lägga ihop dessa tre helt aktuella utredningar så ser vi tydligt att säkerhetsbehovet i våra kommuner är helt eftersatt; i skolorna utsätts eleverna för brott utan att detta kunnat stoppas, i våra städer har olika gäng kunnat ta makten på ett sätt som närmast var helt obegripligt för ett antal år sedan och när det handlar om att förebygga brott så har våra kommuner varit närmast helt utan kunskap.

När man ser vidden av dessa problem blir det alldeles nödvändigt att fundera på det som Ordningstvaksutredningen själv konstaterar (s. 62): ”Utredningsdirektiven ger inte utrymme för att i grunden ändra de organisatoriska förutsättningarna för ordningstvaksverksamheten. Det är alltså inte aktuellt att överväga grundläggande systemförändringar, till exempel att samtliga ordningstvakter ska vara anställda av Polismyndigheten eller att samtliga ordningstvakter ska ha anställning i ett bevakningsföretag. Utredningen har i stället övervägt hur systemet med ordningstvakter kan reformeras inom befintliga organisationsramar”.

Det är synd att utredningen hamnat i detta defensiva utgångsläge. Vi tror att den kriminalitet som vi drabbas av idag inte går att komma till rätta med utan att göra just sådana ”grundläggande systemförändringar” som diskuteras ovan. Den negativa och mycket farliga utvecklingen inom säkerhetsområdet tvingar oss att tänka nytt om vi överhuvud ska kunna tänka oss att bemästra de nuvarande problemen gällande lag och ordning. Att snarast inrätta en kommunal polis kan vara ett exempel på att vi måste tänka i nya banor, banor som i vårt land varit i princip bannlysta att ens tänka i sedan förstatligandet för snart 55 år sedan. Här ska noteras att förstatligandet gjordes i en tid där landet på alla sätt var helt annorlunda mot dagens samhälle; till yttermera visso var också de tankar som låg bakom den reformen ännu äldre. Med ett sådant konstaterande borde det vara närmast självklart att vi, till skillnad mot vad som nyss citerats, måste tänka nytt så att vi inte begränsas i våra tankar utan använder alla våra erfarenheter.

För att sammanfatta: Ordningstvaksutredningen har gjort ett utmärkt jobb genom att beskriva hur dagens system med ordningstvakter som komplement vuxit fram och hur det fungerar i dagsläget. Problemet med utredningen är att den kommit kanske 30 år för sent.

En utvecklad ordningstvaksverksamhet kommer inte att lösa de problem som utredningen själv pekar på. I värsta fall kan de förslag som läggs förvärra problemen med kriminaliteten på sätt som beskrivs i utredningen.

Vi menar därför att i stället för att lägga tid på att genomföra det som föreslås i utredningen så är det bättre använd tid att gå direkt på och ta fram förslag på en kommunal polis som är skraddarsydd för att lösa och bekämpa de säkerhets- och brottsproblem som våra kommuner drabbas av redan i dag och som alla initierade bedömer kommer bli värre.

Den kommunala polisen ska vara ett komplement till den statliga polisen. Den föreliggande ordningstvaksutredningen är en utmärkt grund för en ny utredning att bygga vidare på. En sådan ny utredning ska också innehålla utländska exempel som skulle kunna passa för svenska förhållanden. Utredningen behöver inte ta mer än maximalt ett år att färdigställa eftersom fortfarande aktuell information kan hämtas ur den senaste polisutredningen 2010 och dess så kallade Genomförandekommitté. Därutöver kommer 34-punktsprogrammet att efterhand komma med förslag som också måste implementeras i ett modernt polisarbete.

Avslutningsvis talar allt för att vi nu måste tänka utanför boxen; säkerheten på kommunnivån kan definitivt inte upprätthållas ”inom befintliga organisatoriska ramar” på sätt som uttalas i betänkandet (jmf. ovan och s. 62).

Detta yttrande avges av generalsekreterare Magnus Lindgren efter föredragning av juristen Karl-Åke Pettersson.

Vänliga hälsningar,

Magnus Lindgren
Generalsekreterare

Stiftelsen Tryggare Sverige
Carl-Gustaf Lindstedts gata 3
104 31 Stockholm
Telefon: 08-29 20 00
Hemsida: www.tryggaresverige.org